

PITI FERENC

MEGJEGYZÉSEK A SZEPESI PRÉPOST ÉS A SZEPESVÁRALJAI HOSPESEK KÖZÖTTI PERHEZ (1338–1339) (*Függelék: a perre vonatkozó oklevelek regesztái*)

Jelen dolgozat a címben szereplő felek közötti (1338. évi eseményből kiinduló, de lényegét tekintve az 1339. évben lezajlott) perfolym bizonyos pontjainak elemzését, illetve kommentálását foglalja magában. Erre az adott motivációt, hogy a perről a szepességi szászokkal, avagy a szepesi prépostsággal foglalkozó — e tanulmányban is hivatkozott — szakirodalom mondhatni egyáltalán nem tett említést,¹ holott érdekes és új adatokat tartalmazó ügyről van szó. Annak fő oka, hogy a kutatók figyelme kevésbé fordult ezen per és adatai felé, talán az lehet, hogy a per anyaga kiadatlan.²

Tanulmányunkban természetesen nem tűztük ki feladatunk, hogy a szepesi szászok és a szepesi prépostság történetét részletesen végigkövessük, csupán a perfolym elemzéséhez szükséges ismeretekre fogunk utalni.³

1338. július 10-én a szepesváraljai német hospesek a szepesi prépostság Szentpál nevű birtokára mentek, ott a gabonát és a vetést lekaszálták, hazaszállították, a

---

1 Kivételt képeznek a következő művek: *Carolus Wagner* „*Analecta Scepusii sacri et profani*” című munkájának III. kötetében (Posonii-Cassoviae, 1778; a továbbiakban: *Wagner*) a 33. oldalon tett említést a perről. Emellett *Pirhalla Márton* szentelt még néhány sort az ügyre (A szepesi prépostság vázlatos története. Lőcse, 1899. 48. p.; a továbbiakban: *Pirhalla*, 1899). A sort a *Magda Feňarová* munkájában (Spišske prepoštstvo. Stredoveké listiny 1248–1526. Bratislava, 1964; a továbbiakban: *Feňarová*) található tömör, szlovák nyelvű regesztákkal zárhatjuk.

2 Mivel jelen dolgozat keretei között nincs lehetőség az oklevelek szó szerinti kiadására, a függelékben a források regesztáit közöljük.

3 A Szepességre, Szepes megyére, a szepesi szászokra és a prépostságra a legutóbbi munkák közül I. *Kristó Gyula*: A vármegyék kialakulása Magyarországon. Bp., 1988. 393–395. p.; A Korai Magyar Történeti Lexikon (IX–XIV. század). Főszerk.: Kristó Gyula, szerk.: Engel Pál és Makk Ferenc. Bp., 1994. (a továbbiakban: KMTL) vonatkozó szócikkeit, valamint *Szűcs Jenő*: Az utolsó Árpádok. Bp., 1993. passim. (a továbbiakban: *Szűcs*, 1993.) L. még a továbbiakban idézett, korábbi szakirodalmat, amelynek zöme többé-kevésbé szintén érinti a legfontosabb, általunk nem részletezett kérdéseket (pl. Szepes megye kialakulása, a szászok Szepes-ségbe való betelepülésének problémája, a szepesi prépostság létrejöttének időpontja stb.) is.

maradékot pedig jószágaikkal letiportatták. Emiatt János prépost a királyi jelenlét (*ad presenciam regiam*), vagyis az országbíró elé idéztette őket. A pert azonban Drugeth Vilmos nádor, aki ekkor a szepesi ispán címét is betöltötte,⁴ királyi parancsra és a felek kérésére 1338 szeptemberében kivette a királyi jelenlét bírósága alól és saját különös jelenléte (*ad nostram presenciam specialem*) elé halasztotta a Szepességbe való visszatértének időpontjára, amire legközelebb 1339 januárjában került sor.

A nádor lépése (ebben a vonatkozásban) teljességgel megfelelt a szepesi szászok kiváltságleveleinek. V. István király 1271., valamint I. Károly király 1317. évi privilégiumai ugyanis megfogalmazták, hogy a szepesi szászokat semmilyen jogállású ember nem idéztheti perbe saját provinciájukon kívülre, ráadásul birtokpereikben a szepesi ispán jogosult ítélni felettük Lőcsén, a (szászok által választott) szászispánnal és magukkal a szászokkal együtt.⁵

A per tárgyalására a nádor a szepesi várba hívta meg a szászok 24 főbb városából a villicus-okat és senior-okat,⁶ valamint a felek képviselőit. A nádor mellett bírótársaként szerepelt többek között Helbrandus fia: Miklós szászispán (*comes terranorum*) is,⁷ emellett János lőcsei falunagy (villicus).⁸

4 Engel Pál: Magyarország világi archontológiája. 1301–1457. I. Bp., 1996. 195. p.

5 1271. évi kiváltságlevél: „... ipsi dedimus libertatem quod per nullius condicionis, status aut ordinis hominem possint ad nostri presenciam extra provinciam evocari vel citari... Verum omnes cause pro possessionibus et hereditatibus, metis et limitibus... per comitem pro tempore constitutum et comitem provincie terraneis mediantibus iudicabuntur in loco superius memorato [in Leucha].” 1317. évi privilégium: „... per nullius condicionis hominem ad nostram presenciam possint extra provinciam in quocumque casu evocari vel citari, sed comes et castellenus auctoritate regia pro tempore constitutus ... unacum comite ipsorum Saxonum et terraneis causis ad se pertinentes... iudicabit in Lewche, civitate nostre provincie capitali.” V. István oklevelét kiadta többek között Georgius Fejér: Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. V. I. Budae, 1829. 132–135. p. (a továbbiakban: Fejér) és újabban Lubomir Juck: Výsady miest a mestečiek na Slovensku I. 1238–1350. Bratislava, 1984. 55–56. p. (a továbbiakban: Juck, 1984.) Regesztáját I. Szentpétery Imre: Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke. Regesta regum stirpis Arpadianae critico-diplomatica. II. Bp., 1943. 2116. szám alatt. (a továbbiakban: Reg. Arp.) I. Károly oklevelének kiadása pl.: Fejér VIII. 2. Budae, 1832. 57–61. p., Juck, 1984. 89–90. p., regesztája: Anjou-kori Oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia. IV. (1315–1317) Szerk.: Kristó Gyula. Bp.–Szeged, 1996. 634. szám alatt. (a továbbiakban: Anjou-oklt.)

6 A falunagyok és a közösség idősebb tagjainak a szepesi ispán melletti ítékezésben való részvételére I. Demkó Kálmán: A szepesi jog (Zipser Willkühr) keletkezése, viszonya országos jogunkhoz és a németországi anyajogokhoz. Bp., 1891. 17–18. p. (a továbbiakban: Demkó, 1891.)

Térjünk itt ki röviden a huszonnégyes szám jelentőségére, amely két vonatkozásban is előfordul a szakirodalomban a szepesi szászokkal kapcsolatban: egyrészt a „24 királyi plébános fraternitas-a”, másrészt a „24 szepesi város” fogalma kapcsán.

A plébánosok tömörülésének fraternitas-jellegét számos kutató elfogadta, ám létrejöttének időpontjára eltérő véleményeket fogalmaztak meg. Egyes nézetek szerint még a tatárjárás előtt (1239 táján) megalakult,⁹ más meglátás ezt a tatárjárás utánra helyezi.¹⁰

Kordé Zoltán szócikke¹¹ a „plébánosok 13. században létrejött egyfajta közösségéről” szól, míg Fekete Nagy a XIII. századra nézve a „24 királyi plébános fraternitas-a” elnevezést nem is fogadja el, csupán a plébánosok érdekközösségének meglétét ismeri el, és ezen tömörülés fraternitas-jellegének kialakulását (konkrétabb meghatározás nélkül) a XV–XVI. századra teszi, a fogalom XIII–XIV. századi használatát tehát a későbbi viszonyok visszavetítésének tekinti.¹²

A 24 szepesi városra vonatkozó ismeretek rövid vázolója előtt érdemes megjegyezni, hogy a Szepességben huszonnégyenél több településen éltek szászok. Az 1317. évi privilégium mintegy 30 nagyobb helységet sorol fel, és ezek tartozékaival együtt a helynevek száma meghaladja a negyvenet.¹³

7 A szepesi szászok közös bírójára, a szászipánra az első biztos adat jelen tudomásunk szerint 1257-ből való. *Fejér* IV. 2. Budae, 1829. 441. p. Idézi: *Fekete Nagy Antal*: A Szepesség területi és társadalmi kialakulása. Bp., 1934. 362. p. (a továbbiakban *Fekete Nagy*, 1934.)

8 Lőcsét már az említett 1271. évi oklevél is a szászok fővárosának (*civitas provincie capitalis*) nevezi. A városra l. *Fekete Nagy*, 1934. 181–184. p., valamint *Márosi Ernő* és *Petrovics István* szócikkét, KMTL. 416. p.

9 *Hradzsky József*: A XXIV királyi plébános testvérelete. Miskolc, 1895. 38. p.; *Bruckner Győző*: A szepesi városok szövetségének értelmezése. In: Közlemények Szepes vármegye múltjából. 3. (1911) 88–90. p. (a továbbiakban: *Bruckner*, 1911); *Förster Jenő*: Szepes vármegye a tatárjárás előtt. In: uo. 7. (1915) 10. és 14. p. (a továbbiakban: *Förster*, 1915); *Bruckner Győző*: A szepesi szász nép. Bp., 1913. 9. p. (a továbbiakban: *Bruckner*, 1913.)

10 *Szabó Benő*: A szepesi szászok. Győr, 1866. 21. p. (a továbbiakban: *Szabó*, 1866); *Weber Samu*: A szepességi szász bevándorlók megszűnt egyleteiről. In: Történelmi Tár, 1885. 27. p.; *Pirhalla*, 1899. 32. p. Ezen szerzők 1248 és 1298 közötti évszámokat adnak meg a fraternitas megalakulására, míg *Szűcs*, 1993. 47. p. szerint a 24 királyi plébános testvérisége a „14. század folyamán” jött létre.

11 In: KMTL 618–619. p.

12 *Fekete Nagy*, 1934. 328–331. p.

13 A szász településeket részletesen sorra veszi *Fekete Nagy*, 1934. passim.

A szepességi történések közül különösen Bruckner Győző képviselte azt a nézetet, miszerint létezett egy „24 királyi város”-nak nevezett jogi-politikai egység, szövetség, amely magában foglalta a szepesi szászok minden települését (melyek száma, mint említettük, több volt huszonnégyenél). E szövetség véleménye szerint voltaképpen a „24 plébános testvérelete” mintájára a XIV. század második felében jött létre.¹⁴

E felfogással szemben Fekete Nagy rámutatott, hogy a 24 plébános egyházi szövetsége nem képezhetette sem a szász autonómia, sem a 24 város fogalmának alapját, tekintve, hogy e fraternitas nem is létezett a XIII–XIV. században, másrészt e rosszul alkalmazott kifejezést vetítette vissza Bruckner a 24 város fogalmára és használta a „24 város szövetsége” terminust.¹⁵

Kordé Zoltán sem használja a „24 szepesi város szövetsége” kifejezést, csupán a „24 szepesi város” fogalmát, tehát ezen „városok és más települések alkották a szász közösséget.”¹⁶ E szász településeknek az említett királyi privilégiumok saját joguk gyakorlását is engedélyezték.¹⁷

A szepesi szász autonómián belül tehát nem volt 24 városból álló külön jogi-politikai entitás, a 40 körüli privilegizált szász település közül a 24 legjelentősebb csupán fémjelezte az egész szász autonómiát, és ez a „24 szepesi város” kifejezés létrejöttében is jelentkezett. E fogalom azt jelezhetette, hogy a szepességi szász települések között kialakulhatott egy olyasféle *világi érdekvédelmi kapcsolat*, amely (hasonlóan a 24 plébános *egyházi érdekvédelmi összefogásához*) a szász autonómia védelmét, a városok közötti politikai, jogi, netán gazdasági együttműködést védte. Ebben nagy szerepet játszhatott a közös szászispán megléte, illetve Lőcse mint a szász provincia fővárosa. De ezen együttműködés a szász autonómián belül nem öltött önálló jogi kereteket, a többi településből nem különült el 24 település egy külön jogi szövetségbe, hiszen az autonómia a privilégiumokban felsorolt összes szász településre ugyanúgy vonatkozott.

---

14 *Bruckner*, 1911. 93–97. p.; *Bruckner*, 1913. 9–10. és 18. p.; *Bruckner Győző: A Szepesség múltja és mai lakói*. Bp., 1926. 4–7. p.

15 *Fekete Nagy*, 1934. 332–336. p.

16 In: KMTL 619. p.

17 Az ún. szepesi jogra l. *Weber Samu: A szepesi szászok igazságszolgáltatásáról*. In: A Szepes-megyei Történelmi Társulat Évkönyve. 2. (1886) 123–131. p.; *Fábry Béla: Igazságszolgáltatás az elzálogosított XIII szepesi városban*. In: Közlemények Szepes vármegye múltjából. 4. (1912) 170–181. p.; *Demkó*, 1891.

A „24 szepesi város szövetsége” terminus helyett tehát a „24 szepesi város” fogalmáról beszélünk, mint érdekvédelmi együttműködést ápoló és segítő, de jogilag önálló szervezetté nem tárgyiasult összefogásról.

A 24 város fogalma Fekete Nagy szerint 1344-ben jelenik meg először.¹⁸ Drugeth Vilmos 1339. január 31-én, valamint április 16-án kelt okleveleiben pedig a „*viginti quatuor villicos et seniores de principalioribus Civitatibus Saxonum districtus Scepesiensis / Scepesyensis*” kitétel szerepel, amely tartalmilag teljességgel összecseng az 1344. évi adattal. Ez pedig arra utal, hogy a 24 szepesi város fogalma már ekkor kialakult. Megállapíthatjuk tehát, hogy ezen (eddig felhasználatlan) adat azt mutatja, hogy e kifejezés nem csupán 1344-ben, de már korábban: 1339-ben is létezett.

A városok érdekvédelmi összefogására utal az is, hogy a jászói konvent 1339. június 6-i oklevele szerint a késmárki villicus és a lőcsei vicevillicus (mindkét település a szepesi szász autonómiába tartozott) a váraljai hospesek megbízásából (*ex commissione*) tilalmazták a nádor és a konvent emberét, hogy a szepesváraljai hospeseket kikiáltás és a nádor elé idézzék.

Úgy véljük tehát, hogy a 24 város fogalma alatt valóban egy érdekvédelmi szövetséget kell látnunk. Ez esetben a váraljaiak elleni pert a szászok mintegy az egész szász közösség elleni fellépésnek tekinthették (a későbbiekben látni fogjuk, hogy erre voltaképpen alapjuk is volt!), ezért összefogásukkal segítették a váraljaikat. Természetesen ezt nem mint egy 24 településből álló jogi entitás tették meg. Ezen esetben például csak azok a városok léptek fel konkrétan is, amelyek az ügybe (a kikiáltás miatt) közvetlenül is be voltak vonva (itt tehát Késmárk és Lőcse).

Érdemes kitérni arra is, hogy a nádor a feleket Szepesvárra hívta össze és nem Lőcsére. Ezzel voltaképpen nem vette figyelembe a szepesi szászok kiváltságát, és a váraljaiak fel is vetették a nádornak, miszerint annak nincs hatásköre Szepesvárott ítélkezni, csak Lőcsén. Azonban a prépost képviselője ekkor a királyné (valószínűleg még 1338-ban kelt) oklevelére hivatkozott, amely szerint a nádor a királyné teljes hatáskörével ítélkezzen és zárja le az ügyet. (A királyné beavatkozására még visszatérünk.) A királyné ezen oklevele lényegében legitímálta a nádor lépéseit, aki a továbbiakban sem Lőcsére, hanem Visegrádra vagy Budára (tehát a szász provincián kívülre) idéztette meg a váraljaiakat, akik azonban egyszer sem jelentek meg, hiszen ők addigi kiváltságleveleikre apelláltak. Ráadásul — mint említettük — ezen privilégiumok nem csupán a Lőcsén való ítélkezést fogalmazták meg,

---

18 1344. május 8. A szepesi káptalan oklevelében: *Saxones viginti quatuor civitatum*”. Anjou-kori Okmánytár. Codex Diplomaticus Hungaricus Andegavensis. IV. Szerk.: Nagy Imre. Bp., 1884. 418. p.; Idézi: Fekete Nagy, 1934. 336. p., és az ő nyomán Kordé Zoltán, KMTL 619. p.

hanem azt is, hogy a szepesi ispán (jelen esetben a nádor) mindig a szászok által választott közös bíróval, a szászipánnal együtt és a szászok jelenlétében ítélték. A nádor ezen perre vonatkozó okleveleiben az 1339. január 31-i keltezésű forráson kívül azonban mindig csupán a főpapokra és bárókra (mint bírótársakra) történik hivatkozás, az ezen kategóriák egyikébe sem sorolható szászipán az 1339. január 31-i oklevelet leszámítva a per folyamán nem tűnik fel.

A nádor 1338. szeptember 11-én kelt oklevele elárulja, hogy mindkét peres fél (tehát a szászok is) megjelent először Visegrádon. Ennek oka az lehetett, hogy a szászok ekkor jelenlétükkel akarták hangsúlyozni a tényt: az *ad regiam presenciam* történt megidézésük ellenkezett kiváltságaikkal. Így tehát privilégiumaik erejében bízva azt remélték: a per további, tényleges része Lőcsén és saját szászipánjuk előtt fog zajlani. Ez azonban 1339 januárjában csak részben történt így, és véleményünk szerint egyedül a szászipán szepesvári jelenléte tartotta vissza a hospeseket attól, hogy távozzanak a nádor színe elől. Azt, hogy a nádor eleve ide hívatta össze a feleket, két okkal magyarázhatjuk: egyrészt azzal, hogy már ismerte (és ezt nem is kell különösebb meglepetésnek tartanunk) a királyné említett oklevelének tartalmát, másrészt, hogy Szepesvár nem csupán (honor-ba adott) királyi vár volt, hanem mintegy Drugeth Vilmos székhelye is¹⁹ egyben. A későbbiekben pedig az idézések a királyi udvarba, Visegrádra vagy Budára szóltak, és mint megjegyeztük, az oklevelek nem említik a továbbiakban a szászipán további jelenlétét a perben.

A szászoknak tehát voltaképp kétszeres okuk is lehetett, hogy ne jelenjenek meg 1339 januárja után a nádor előtt, a többszöri idézés ellenére sem.

A nádor szemszögéből természetesen másként festett a kérdés, hiszen a királyné — voltaképpen a szászok privilégiumait felülbíró — rendelkezését kellett szem előtt tartania. Mivel pedig a nádor jogszolgáltatása I. Lajos király koráig a királyi udvarban és vidéken is zajlott,²⁰ a nádor saját különös jelenléte értelemszerűen mindig ott volt, ahol éppen tartózkodott. Ennek megfelelően tekinthette a nádor — a szászok kiváltságai ellenére — jogtalanak a váraljaiak többszöri meg nem jelenését, és marasztalta el őket emiatt.

Természetesen felvetődik a kérdés, hogy az uralkodó miért nem avatkozott be a szászok kiváltságainak tiszteletben tartása érdekében. Erre a per alapján nem tudunk választ adni, a per folyamán a király lényegében csak két vonatkozásban jelenik meg: a nádor 1339. január 31-i és április 16-i oklevelei szerint a per részben a király parancsából került az ő különös jelenléte elé, illetve az uralkodó parancsá-

---

19 L. Engel Pál, KMTL 174. p.

20 L. Petrovics István, KMTL 473. p.

ből végzett egy királyi ember vizsgálatot a jászói konvent emberével a prépost részére.

A hospesek az ellenük felhozott hatalmaskodás (birtoksértés) vádjára azt felelték, hogy (a már említett) tetteket valóban megcselekedték — de véleményük szerint a saját területükön. A perre vonatkozó oklevelek a későbbiekben ezt úgy adják vissza, hogy a szászok bevallották hatalmaskodásukat, és a nádor ezért el is marasztalta őket. Ebben nagy szerepet játszott, hogy a prépost képviselője bemutatta Béla király privilégiumát I. Károly király átiratában. A nádor oklevelei nem árulják el, melyik Béla királyról van szó, és azt sem, mikor keletkezett az oklevél, illetve, hogy azt I. Károly király mikor írta át.

Ennek ellenére megállapítható, hogy nagy valószínűséggel itt IV. Béla 1249. szeptember 19-én kelt okleveléről van szó, amelyben a király Almás birtokot az akkori prépostnak adományozta,²¹ és amely oklevelet 1327. november 21-én I. Károly király átírt János prépost kérésére.²² Ezen azonosítást erősíti, hogy Fekete Nagy szerint Szentpál Almás birtok területén alakult ki.²³ A nádor 1339. április 16-i oklevelének hátlapján pedig (más középkori kéztől) az szerepel: „Almas”. Végül ide vonható, hogy 1341-ben János prépost az uralkodó 1327. évi oklevelét íratta át az esztergomi káptalannal.²⁴

Almás és Szentpál tehát a prépost birtokában voltak, a hospesek hatalmaskodását pedig a nádor 1339. január 31-i, április 16-i és május 21-i okleveleiben (említés szintjén) feltűnő, még 1338-ban a jászói konvent, Miklós szepesi alispán, illetve Szepes megye által kiadott tudományvevő oklevelek is bizonyították. A váraljaiak birtoksértését tehát nem vonhatjuk kétségbe. Ezért véleményünk szerint a váraljaiak későbbi ellenkező, illetve egy esetben kifejezetten agresszív viselkedése nem azért (vagy elsősorban nem azért) következett be, mert állításuk ellenére rájuk bizonyosodott, hogy a prépostság birtokán hatalmaskodtak, hanem mert a szász közösség kiváltságait ezen per kapcsán az említett sérelmek érték.

A nádor a hospesek visegrádi első meg nem jelenése után úgy döntött, hogy azok birtokába a prépostot 15 napi ott tartózkodásra vezessék be,²⁵ majd a váraljaiak

---

21 Reg. Arp. 910. szám. Ezen azonosítás lehetőségére *Almási Tibor* hívta fel figyelmemet, amiért szeretnék neki köszönetet mondani. Itt jegyeznék meg, hogy Szepesvár első említése is ezen oklevélben szerepel. Idézi pl. *Hradszky József*: Szepesvár és környéke. Igló, 1884. 94. p.; *Bal Jeromos*: Szepesvára története. In: A Szepesmegyei Történelmi Társulat Évkönyve. 13. (1914) 8. p.; *Fekete Nagy*, 1934. 137. p.; *Feld István*, KMTL. 637. p.

22 Anjou-oklt. XI. (1327) Szerk.: Almási Tibor. Bp.–Szeged, 1996. 538. szám.

23 *Fekete Nagy*, 1934. 162. p.

24 ŠA. Levoča. (Lőcse) Szepesi prépostság lt. 62. (Df. 264 175.)

tiltakozása, valamint újabb távolmaradása miatt úgy határozott, hogy a váraljaiak nevét figyelmeztetéssel²⁶ (*insinuatio*) kiáltsák ki 3 megyei vásáron, miszerint ha nem jelennek meg színe előtt, a váraljai hospesek fő- és birtokvesztésben (*in capitali sententia et in amissione omnium ipsorum possessionum*) bűnhődjenek a prépost ellenében.

A döntés nem perjogilag, hanem önmagában rendhagyó és meghökkentő, hiszen egy hospesközösség (és az oklevelek egyértelműen közlik, hogy nem a per során név szerint is felsorolt hospesekről van szó csupán, hanem a teljes *communitas*-ról) illetén való megbüntetéséről szóló másik határozatot nem ismerünk. Természetesen a nádor ezen döntését inkább csak a felek közötti megegyezés irányába terelő fellépésnek kell tekintetnünk, nem pedig (egy végrehajlását tekintve voltaképp elképzelhetetlen) szentenciának. Ezt az is erősíti, hogy a váraljaiak, valamint az ő megbízásukból a késmárkiak és a löcseiek ezután tilalmazták a kikiáltást és a prépostnak a váraljaiak birtokába való ismételt bevezetését. Ennek ellenére a nádor (természetesen) mégsem rendelte el a hospesek kivégzését, hanem engedélyt adott a megegyezésre, amely hamarosan be is következett.

A nádor (a váraljaiak, illetve a szász közösség számára sérelmes, de végeredményben a megegyezés felé terelgető) lépései mellett hasonlóan érdekes a királyné beavatkozása az ügybe.

A források alapján egyértelműen kitűnik, hogy a prépostnak jelentős támogatótsága volt a perben — és ezt a királyné beavatkozásai igazolják a leginkább. Erzsébet fellépése, ha úgy tetszik, azonban nem is olyan nagy meglepetés. A nádor kiemelt hatáskörrel való felruházása és ezáltal mintegy a szászok kiváltságainak ereje alól való kivétele csak az egyik elem. A másik fontos momentum, hogy (noha a pertől látszólag teljesen függetlenül) a királyné 1339. április 2-án, Visegrádon kelt oklevelében kinyilvánította a báróknak, comes-eknek, várnagyoknak, nemeseknek és másoknak, akik honor-okat és méltóságokat tartanak, valamint a városoknak és szabad falvaknak, hogy a szepesi Szt. Márton-egyház prépostját és káptalanját különös védelme és oltalma alá vette azok minden birtokával együtt.²⁷ A lengyel származású, mélyen vallásos királyné nem véletlenül avatkozott be egy egyházi testület érdekében, de a spirituális okok mellett azt is érdemes figyelembe

---

25 A 15 napos bevezetésre l. *Hajnik Imre*: A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a vegyesházi királyok alatt. Bp., 1899. 198–199. p.

26 Ennek szerepére l. uo.

27 ŠA. Levoča. (Lőcse) Szepesi káptalan magánlevéltára. I. 1. 6. (Df. 272 170.)

venni, hogy János prépost maga is lengyel származású volt, és esztergomi kanonoksága mellett wroclawi kanonoki címmel is rendelkezett...

A per lezárása mégis a megegyezés volt. Erre hajlottak végül a váraljaiak is, akik érzékelték (minden ellenállás és összefogás ellenére is), hogy a per végkifejtése semmiképpen sem az ő javukra fog eldőlni (ráadásul a hatalmaskodásban valóban vétkesek voltak). Hajlott azonban a prépost is, hiszen a nádor említett határozott fellépése ellenére is egyfajta „patthelyzet”, véget nem érő „kötélhúzás” alakulhatott volna ki, és a prépostnak egyáltalán nem volt érdeke magára zúdítani a szomszédos váraljaiak, vagy ha úgy tetszik, immár a (prépostságot és birtokait lényegében körülvevő) teljes szász közösség haragját — mégha a királyné különös oltalmát el is nyerte. Az sem lényegtelen elem, hogy a szászok papjai egyenesen a szepesi prépost alá tartoztak (Olasziét leszámítva, amely település papja közvetlenül az esztergomi érsek alá volt rendelve²⁸). A megegyezés tehát a nádor engedélyéből megtörtént, mégpedig szepesi alispánja és várnagya előtt fogott bírák közvetítésével, akik között mind a prépost embereit, mind a váraljaik képviselőit megtaláljuk. A prépost (feltehetőleg a váraljaikkal, vagy a szász közösséggel való további szükségtelen és terhes perek vagy összeütközések elkerülése végett) voltaképpen engedményeket is tett a hospeseknek: Szentpál birtok egy részét, továbbá egy rét megosztott használatát átengedte nekik. E megegyezést a nádor 1339. augusztus 10-én, Vizsolyban kelt oklevelében szentesítette.

---

28 Szabó, 1866. 98. p.; Förster, 1915. 11. p.; Fekete Nagy, 1934. 27. p.

FÜGGELÉK

A perre vonatkozó oklevelek regesztái

A regeszták közlésénél a tulajdonnevek egy oklevélen belüli névalakváltozatait ~ szimbólummal jelöltük. Korrigálás esetén a *, pótlásnál a [ ] jeleket alkalmaztuk, továbbá használtuk még a felkiáltójelet (! = sic) is. Tekintettel voltunk az oklevelek hátlapján található tárgymegjelölésekre és a pecsétek leírására is.

1.) 1338. június 14. Visegrád

[I.] Károly király utasítja a jászói (Jazow) konventet, hogy jelen oklevél kiadásától egy éven belül ahányszor és amikor János szepesi (Scepsyensis) prépost és a káptalan, avagy megbízottjaik ezen oklevelet bemutatva felkeresik őket, tartoznak minden esetben idézésekre, tudományvételekre, tilalmazásokra, birtok-bejárásokra, határjel-emelésekre és birtokiktatásokra Dénes fia: Domokos vagy Waytha fia: Dénes királyi emberek valamelyikével tanúságukat kiküldeni, és az elvégzettekéről minden esetben jelentést tenni. Datum in Wysegrad, 4. die festi Corporis Christi, a. eiusdem 1338.

Átirat: Jászói konvent, 1338. július 29. (1. a 2. számú oklevelet.)

2.) [1338.] július 29.

[I.] Károly királynak jelenti Pál prépost és a jászói (Jazow) Boldog Keresztelő János-monostor konventje, hogy parancslevelének megfelelően [1. az 1. számú oklevelet] kiküldték tanúságukat: János testvért, akivel Dénes királyi ember Tylus bírót, annak apját: Geblinus-t, ezen Geblinus fiát: Pétert, Helbrandus fiait: Tylus-t, Pétert és Hedricus-t, Helbrandus-t (a plébános sororius-át), Landwardus-t és Geblinus fiát: Miklóst a saját telkükön (sessio), továbbá minden [szepes-]váraijai (Suburbium Sancti Martini) hospest július 27-én (feria II. proxima post festum beati Jacobi apostoli) a királyi jelenlét elé idézte János, a Szt. Márton-egyház prépostja ellenében augusztus 29-re (quindenas festi Assumptionis virginis gloriose). Datum in octava festi beate Maric Magdalene, a. prenotato [1338].

Eredeti: ŠA Levoča (Lőcse), Szepesi prépostság lt. 53. (Df. 264 166.) Hátlapján azonos (Excellentissimo domino ipsorum Karulo dei gratia illustri regi Hungarie pro honorabili viro domino Johanne preposito ecclesie Sancti Martini de Scepus ad quindenas Assumptionis virginis gloriose contra Tylus iudicem, Geblinum patrem suum et Petrum filium eiusdem Geblini, Tylus Petrum et Hedricum filios Helbrandi, Helbrandum sororium plebani, Landwardum, Nicolaum filium Geblini et ceteros universos hospites de Suburbio citatoria), valamint újkori kéztől tárgymegjelölés, továbbá kerek zárópecsét nyoma.

Regesztá: Feňarová, 31. p.

3.) 1338. szeptember 11. Visegrád

Drugeth Vilmos (Wyllermus Drugetter) nádor, a kunok bírása azon pert, amelyet János prépost (prepositus Sancti Martini de Scepus) és a káptalan a szepesváraljai (Suburbium Castri de Scepus) hospes-ek vagy népek ellen a királyi jelenlét előtt indítottak augusztus 29-én (in quindenis festi Assumptionis beate virginis), a felek kérésére kiveszi a királyi jelenlét bírósága alól — tekintve, hogy a peres felek az ő megyéjében (in nostris tenetis et comitatibus) vannak, és ezáltal inkább az ő ítélkezési jogköréhez tartoznak —, és saját különös jelenléte elé halasztja el azon időpontra, amikor a Szepességben (terra Scepeussyensis) lesz. Datum in Wysegrad, feria VI. proxima post festum Nativitatis beate virginis, a. d. 1338.

Eredeti: ŠA Levoča (Lőcse), Szepesi prépostság lt. 54. (Df. 264 167.) Hátlapján azonos kéztől tárgymegjelölés (pro discreto viro magistro Johanne preposito ecclesie Scepeussyensis contra hospites de Suburbio Castri de Scepus ad adventum nostrum in eandem terram Scepeussyensem prorogatoria).

Regesztá: Feňarová, 31. p.

4.) 1338. szeptember 11. Visegrád

Drugeth Vilmos (Wyllermus Drugetter) nádornak, a kunok bírójának elmondta János, a szepesi (Scepus) Szt. Márton-egyház prépostja, hogy a szepesváraljai (Suburbium Castri de Scepus) hospes-ek vagy népek július 10-én (feria VI. proxima ante festum beate Margarethe virginis) hatalmaskodva, felfegyverkezve a prépostság Szentpál (Scentpaul) nevű birtokára menve a tavaszi és őszi gabonát lekaszálták, hazaszállították, illetve nyájaikkal lelegeltették, továbbá számos jogtalanságot

okoztak a prépost és egyháza sérelmére. Ezért a nádor utasítja Miklós mestert, szepesi (Scepus) alispánját és várnagyát, valamint a négy szolgabíró, hogy mindezekről tudják meg az igazságot, majd tegyenek jelentést. Datum in Vyssegrad, VI. feria proxima post festum nativitatis beate virginis, a. d. 1338.

Átirat: Szepes megye, 1338. szeptember 28. (1. az 5. számú oklevelet.)

5.) 1338. szeptember 28.

Drugeth Vilmos (Wyllermus Drugetter) nádornak, a kunok bírójának, szepesi (Scepus) és újvári (Wyuar) ispánnak jelenti Miklós mester, a nádor szepesi alispánja és várnagya, valamint a négy szolgabíró, hogy parancslevelének megfelelően [l. a 4. számú oklevelet] a szomszédoktól és határosoktól, nemesektől és nemtelenektől megtudták, hogy a szepesváraljai (Suburbium Castri de Scepus) népek 1338. július 10-én (feria VI. proxima ante festum beate Margarethe virginis) fellegyverkezve a mondott egyház Szentpál (Scentpaul) nevű birtokára mentek, a tavaszi és őszi gabonát lekaszálták, hazaszállították, illetve nyájaikkal lelegeltették, továbbá számos jogtalanságot okoztak a prépost és egyháza nagy sérelmére. Datum feria II. proxima ante festum beati Mychaelis archangeli, a. d. 1338.

Eredeti: ŠA Levoča (Lőcse), Szepesi káptalan magánlevéltára. 2. 1. 1. (Df. 272 239.) Hátlapján azonos kéztől tárgymegjelölés (pro honorabili viro magistro Johanne preposito Scepusyensi contra hospites seu populos de Suburbio Castri de Scepus ad magnificum virum dominum Wyllermum palatinum iudicem Comanorum inquisitoria), valamint 5 kerek zárópecsét nyoma.

Regesza: Feňarová, 31. p.

6.) 1339. január 31. Szepesvár

Drugeth Vilmos (Wyllermus Drugetter) nádor, a kunok bírója oklevele. Amidőn János, a szepesi (Scepes) Szt. Márton-egyház prépostja Tylus villicus-t, annak apját: Guebylinus-t, ezen Guebylinus fiát: Pétert, Helbrandus fiait: Tylus-t, Pétert és Hedricus-t, Helbrandus-t (a plébános sororius-át), Guebylinus fiát: Miklóst, Lenduardus-t, valamint minden szepesváraljai (Suburbium Castri Scepesyensis) hospes-t Vayta fia: Dénes királyi emberrel a jászói (Jazou) prépost és konvent tanúsága alatt [1338.] augusztus 29-re (quindenas festi Assumptionis beate virginis) a királyi

jelenlét elé idézte — miként ezt a prépost és a konvent idézőlevele tartalmazta —, a nádor a Visegrádon (Wyssegrad) tartózkodó felek számára egyrészt királyi parancsból, másrészt a felek akaratából — mivel kiváltságuk szerint a szepesi districtus szász lakosai (terrani) feletti ítélkezés a szepesi ispánhoz tartozik — a pert memoriális oklevelével elhalasztotta a Szepességbe (terra Scepeyensis) való visszatértéig, hogy az ügyben személyesen ő ítélkezzen, miként azt a király és a királyné parancsából tartozik megtenni. Akkor Helbrandus fia: Miklós szászispánt és a szepesi districtus szászainak (Saxones) főbb városaiból 24 villicus-t és senior-t a király domus-ába, vagyis a szepesi várba hívott 1339. január 27-re (feria IV. proxima ante festum purificationis beate virginis, a. in presenti) színe elé, ahol előállt Tatár-nak mondott (Tatar dictus) Mihály, a szepesi prépost képviselője annak ügyvédvalló levelével, de Guebylinus fia: Tylus villicus kérésére a nádor a pert a következő napra halasztotta. Másnap a prépost képviselője megjelent a szepesi egyház privilegiális és tudományvevő okleveleivel, és amikor Tylus villicus, apja: Guebylinus és Helbrandus fia: Tylus a mondott város érdekében előállva azt állították, hogy a nádornak nincs hatásköre a királyi várban ítélkezni, csak Lőcse (Leuche) városban, az ő communitas-ukkal, Mihály képviselő bemutatva a királyné gyűrűspeccéttel megerősített oklevelét, amely szerint a nádor a királyné teljes hatáskörével ítélkezzen és zárja le az ügyet. Végül Helbrandus fia: Miklós szászispán, valamint a villicus-ok és senior-ok kérésére a nádor a pert január 31-re (ad dominicum diem tunc proxime sequentem) halasztotta el. Akkor megjelent a prépost érdekében ezen Mihály, illetve Tylus villicus, Guebylinus és Tylus a maguk és városuk teljes communitas-a nevében, s Mihály elmondta, miszerint nevezettek és a teljes communitas [1338.] július 10-én (feria VI. proxima ante festum beate Margarethe virginis) felfegyverkezve és hatalmaskodva a szepesi Szt. Márton egyház Szentpál (Scenthal) nevű birtokán levő vetést és gabonát lekaszálták, hazaszállították, a maradékot pedig nyájaikkal és csordáikkal letiportatták. Erre Tylus, Guebylinus és Tylus azt felelték, hogy mindezeket saját területükön követték el. Mihály ekkor bemutatva a következőket: 1) az uralkodó — [IV.] Béla király privilégiumát megerősítő — privilegiális oklevelét, amely tartalmazta a mondott birtok és a város területe közötti határokat; 2) a jászói prépost és a konvent tudományvevő oklevelét; 3) Miklós ispánnak, a nádor alispánjának és szepesi várnagyának oklevelét; 4) végezetül ezen Miklós mester és a négy szepesi szolgabíró oklevelét. Ezek szerint a király parancsára Vayta fia: Dénes királyi ember a jászói konvent tanúsága alatt, valamint a nádor parancsára Miklós mester és a négy szolgabíró megtudták, hogy a mondott napon e váraljai hospesek a felsoroltakat megcselekedték a prépost és egyháza sérelmére. A nádor tehát Helbrandus fia: Miklós szászispánnal, János lőcsei villicus-szal, Fynta olasz (Villa Latina) villicus-szal, Mark fia: Péter hideg-

pataki (Koldubah) villicus-szal, és számos más, a nádorral ülésező nemes fogott bírával úgy döntött, hogy ezen hospes-eket hatalmaskodásban marasztalja el a prépost ellenében. Datum in Castro Scepes, die prenotata, a. d. 1339.

Eredeti: ŠA Levoča (Lőcse), Szepesi prépostság lt. 55. (Df. 264 168.) Hátlapján azonos (pro discreto viro magistro Johanne preposito Scepesyensis ecclesie contra Tylus villicum de Suburbio Castri Scepes et contra alios nominatim intrapositos ac contra universitatem eiusdem Civitatis super sententia illata in facto potencie memorialis), valamint későbbi középkori kéztől tárgyamegjelölés.

Regeszta: Feňarová, 31. p. (február 1-jei keltezéssel.)

7.) 1339. április 16. Visegrád

Drugeth Vilmos (Wyllermus Drugetter) nádor, a kunok bírása tudatja, hogy Tylus villicus-t, annak apját: Gebilinus ~ Gubylinus ~ Guebylinus-t, ezen Gebelinus fiát: Pétert, Helbrandus fiait: Tylus-t, Pétert és Hedricus-t, Helbrandus-t (a plébános sororius-át), Lendwardus ~ Lenduardus-t és Gebelinus ~ Guebylinus fiát: Miklóst, valamint minden szepesváraljai (Suburbium Castri Scepesiensis) hospes-t János, a szepesi (Scepus) Szt. Márton-egyház prépostja ellenében elmarasztalta, majd ezen, a szepesi egyház bizonyos birtokrésze okán létrejött pert április 4-re (ad octavas festi Passce d.) halasztotta el, hogy Visegrádon (Wyssegrad) az ország főpapjaival és báróival együtt dönthessen. Ekkor azonban a hospes-ek nem jelentek meg és nem is küldtek el senkit, noha a prépost képviselője: Tatár-nak mondott (Thatar dictus) Mihály 12 napig várt rájuk. Ezért a nádor kéri az esztergomi káptalant, hogy küldjék ki tanúságukat, akinek jelenlétében zsigrai (Segre) Myke fia: Máté, vagy vitkfalvi (Wytkfalua) Péter fia: Detricus, vagy mátéfalvi (Mathefolua) Kunchul fia: Tamás nádori emberek valamelyike János prépostot ezen hospes-ek birtokába 15 napi, csak szükséges élelemmel való és mindenféle rombolás nélküli ott tartózkodásra vezesse be, majd a hospes-eket május 8-ra (quindenas festi beati Georgii martiris) idézze meg különös jelenléte elé János prépost ellenében, hogy választ és elégtételt adjanak a prépost ellen, a szepesi egyház Szentpál (Scenthpaal ~ Scenthpal) nevű birtokának részén elkövetett hatalmaskodásaikról (amit a hospes-ek be is vallottak), végül a káptalan tegyen jelentést szintén május 8-ra. Datum in Wyssegrad, 13. die octavarum festi Passce d. predictarum, a. d. 1339.

Eredeti: ŠA Levoča (Lőcse), Szepesi prépostság lt. 56. (Df. 264 169.) Hátlapján azonos (discretis viris amicis suis capitulo ecclesie Strigoniensis pro domino Jo-

hanne preposito ecclesie Scepsiensis contra hospites de Suburbio Castri Scepsiensis ad quindenas beati Georgii martiris evocationalis), valamint későbbi középkori és újkori kéztől tárgymegjelölés, továbbá ismét más középkori kéztől: „Almas”.

Regeszta: Feňarová, 31. p.

8.) 1339. április 23. — május 8. között

Drugeth Vilmos (Wyllermus Druget) nádornak, a kunok bírójának jelenti az esztergomi káptalan, hogy oklevelének megfelelően [l. az előző számú oklevelet] zsigrai (Sygra) Myke fia: Máté, mikófalvi [! Mykofalua * vitkfalvi] Péter fia: Detricus és mátéfalvi (Mathefolua) Kunchil fia: Tamás nádori emberek közül a legutóbbival kiküldték tanúságul Tamást, a káptalan kanonokát, akik április 23-án (feria VI. proxima ante festum beati Georgii martiris) Tylus villicus-t, apját: Geblinus ~ Geblinius-t, ezen Geblinius fiát: Pétert, Helebrandus fiait: Tylus-t, Pétert és Hedricus ~ Hedricus-t, Helebrandus-t (a plébános sororius-át), Landuardus-t és Geblinius fiát: Miklóst, továbbá minden más [szepes-]váraljai (Suburbium Castri Scepusiensis) hospes-t május 8-ra (quindenas festi beati Georgii martiris) megidézték jelenléte elé János szepesi (Scepusiensis) prépost ellenében, hogy az általuk is bevallott, Szentpál (Scenhtpal) birtokon elkövetett hatalmaskodásairól feleljenek meg és tegyenek elégtételt. A hospes-ek megtiltották, hogy a prépostot birtokukba bevezessék. Datum in wigilia festi Pentecostes, a. d. 1339.

Eredeti: ŠA Levoča (Lőcse), Szepesi prépostság lt. 57. (Df. 264 170.) Hátlapján azonos kéztől tárgymegjelölés (magnifico viro Wyllermo Druget palatino pro domino preposito Scepusiensis contra hospites de Suburbio Castri Scepusiensis intranscriptos evocatio facta ad quindenas beati Georgii martiris), valamint más középkori kéztől: „contra suburbanos”. A hátlapon hosszúkás pecsét nyoma, illetve töredékei látszódnak.

Regeszta: Feňarová, 31. p.

Megjegyzés: Az oklevél datálása (május 15.) hibás, mivel a nádor május 21-i oklevele szerint az oklevelet már május 8-án bemutatták neki.

9.) 1339. május 21. Buda

Drugeth Vilmos (Willermus Drugeth) nádor, a kunok bírása kinyilvánítja, hogy korábbi okleveleinek megfelelően május 8-án Tatár-nak mondott (Tatar dictus) Mihály — Jánosnak, a szepesi (Scepes) Szent Márton-egyház prépostjának képviselője (annak ügyvédvalló levelével) — bemutatta az esztergomi káptalan oklevelét, de annak ellenére a prépost ellenében megidézett Tylus villicus-t, apját: Gueblinus-t, ezen Gueblinus fiát: Pétert, Helbrandus fiait: Tylus-t, Pétert és Hed-ricus-t, Helbrandus-t (a plébános sororius-át), Landwardus-t, Gueblinus ~ Gveblinus fiát: Pétert, valamint a szepesváraljai (Suburbium Castri Scepesiensis) hospes-ek universitas-át Mihály 13 napon át hiába várta, azok nem jelentek meg és nem is küldtek senkit maguk helyett. Ennek ellenére a nádor — nehogy úgy tűnjék, elhamarkodottan szolgáltatott igazságot a felek közötti perben — kéri a jászói (Jasow) konventet, hogy küldjék ki tanúságukat, akinek jelenlétében körtvélyesi (Kurthweles) Iwan fia: Mihály, vagy zsigrai (Sygre) Myke fia: Máté nádori emberek valamelyike a szomszédok jelenlétében a mondott hospes-ek birtokába a prépostot 15 napi, számára és lovainak szükséges étellemmel való, rombolás nélküli ott tartózkodásra ismételten próbálja meg bevezetni, és e 15 napon belül három megyei vásáron nyilvánosan kiáltsa ki, hogy e hospes-ek az utolsó kikiáltás napjától számított 15. napon jelenjenek meg a nádor előtt a prépost ellenében, hogy egyrésztől kifizessék neki és a prépostnak a meg nem jelenésért rájuk kirótt bírságot, másrésztől, hogy a prépost Szentpál (Scenthpal) nevű birtokával kapcsolatos hatalmaskodásokról (tudniillik arról, hogy ott mind az őszi, mind a tavaszi gabonát lekaszálták, azt városukba szállították, a maradékot pedig nyájaikkal letiportatták) megfeleljenek, figyelmeztetve őket, hogy ha ezt nem tennék, mivel a makacsság növekedtével a büntetés is növekszik, fő- és birtokvesztésben bűnhődjenek. Végezetül a nádor kéri a konvent jelentését. Datum Bude, 14. die termini prenotati, a. d. 1339.

Átirat: Jászói konvent, 1339. június 6. (l. a 10. számú oklevelet.)

10.) [1339.] június 6.

Drugeth Vilmos (Willermus Drugeth) nádornak, a kunok bírójának jelenti Pál prépost és a jászói (Jasow) premontrei rendi Boldog Keresztelő János-monostor konventje, hogy oklevelének megfelelően [l. a 9 számú oklevelet] kiküldték tanúságot rendtársukat: János testvért, akinek jelenlétében zsigrai (Sygre) Myke fia:

Máté nádori ember május 27-én (feria V. proxima post octavas festi Penthecostes) a szepesváraljai (Suburbium Castri Scepesiensis) vásáron Tylus villicus, apja: Gueblinus, ezen Gueblinus fia: Péter, Helbrandus fiai: Tylus, Péter és Hendricus, Helbrandus (a plébános sororius-a), Landwardus és Gueblinus fia: Miklós nevét ki akarta kiáltani, és őket, valamint más szepesváraljai hospes-eket a nádor elé idézni, hogy a rájuk rótt bírságok és a prépost elleni hatalmaskodásuk ügyében elégtételt adjanak, ellenkező esetben fő- és birtokvesztéssel sújtatnak. A kikiáltás közben Tylus villicus, apja: Gueblinus, ezen Gueblinus fia: Péter és számos más váraljai hospes dühödten a nádor és a konvent emberére rontottak, és fenyegető, gyalázkodó szavakkal mind a prépostnak birtokukba való 15 napos bevezetését, mind a kikiáltást és figyelmeztetést tilalmazták. Szintén tilalmazta a nádor és a konvent emberét a kikiáltástól Késmárk (Kesmark ~ Kasmark) város vásárán május 31-én (feria II. proxima post dictam feriam V.) a váraljai hospes-ek megbízásából a villicus, majd június 1-jén (feria III. proxima post dictam feriam II.) Lőcse (Leucha) város vásárán az ottani vicevillicus is. Datum die dominica proxima post octavas festi Corporis Christi, a. eiusdem prenotato [1339].

Eredeti: ŠA Levoča (Lőcse), Szepesi prépostság lt. 58. (Df. 264 171.) Hátlapján azonos kéztől (Magnifico viro domino palatino et iudici Comanorum super contradictione executionis mandatorum eiusdem domini palatini interpositorum pro domino Johanne preposito Scepesiensi contra wyllicum et universitatem hospitem de Suburbio Castri Scepes), valamint újkori kezektől tárgymegjelölések.

Regesza: Feňarová, 32. p.

11.) 1339. június 14. Vizsoly

Drugeth Vilmos (Wyllermus Drugeth) nádor, a kunok bírāja tudatja, hogy mivel János szepesi (Scepsiensis) prépost az ő engedélyével és fogott bírák elrendezésével Miklós mester, az ő szepesi (Scepus) alispánja és várnagya előtt megegyezett a szepesváraljai (Suburbium Castri Scepsiensis) polgárokkal vagy hospes-ekkel egy bizonyos vitás földrész ügyében, ezért kéri a jászói (Jazou) prépostot és konventet, hogy küldjék ki tanúságukat, akinek jelenlétében ezen Miklós várnagy vagy Danus fia: Péter nádori emberek valamelyike e földrészt a fogott bírák elrendezése szerint iktassa be János prépostnak és egyházának, ha nincs ellentmondás, majd a konvent tegyen jelentést. Datum in Wysul, feria II. proxima post festum beati Barnabe apostoli, a. d. 1339.

Átirat: Jászói konvent, június 26. (l. a 12. számú oklevelet.)

12.) 1339. június 26.

Drugeth Vilmos (Wyllermus Drugeth) nádornak, a kunok bírójának jelenti Pál prépost és a jászói (Jazou) premontrei rendi Boldog Keresztelő János-monostor konventje, hogy oklevelének megfelelően [l. az előző számú oklevelet] kiküldték tanúságul Conradus mestert, a monostor testvérét, akinek jelenlétében Miklós mester, a nádor szepesi (Scepus) alispánja és várnagya június 21-én (feria II. proxima ante festum nativitatis beati Johannis baptiste) a vitás földrészt az odavezetett fogott bírák elrendezésének megfelelően János [szepesi] prépostnak és egyházának elkülönítette, és nekik a [szepes-]váraljai polgárok vagy hospes-ek jelenlétében ellentmondás nélkül minden haszonvétellel beiktatta. Határjárás: Szentmargitfalváról (villa Sancte Margarethe) Órépásra (antiquum Repas) vezető nagy út melletti szántóföldek; ugyanezen nagy úton egy köznyelven Bercz-nek mondott domb; ezen Bercz csúcsán levő ösvény; a mondott nagy út, ahol különül Colinus földjétől és eléri a [szepesi] egyház Szentpál (Scentpal) nevű birtokát. Viszonyásul és a béke kedvéért a prépost e birtok vitatott részének a nagy úttól délre fekvő, Szénveremnek (fovea Carbonum) nevezett darabját, amelyből a váraljai hospes-ek eddig évente 5 fertó dénárgarast fizettek neki census és tized címén, nekik átengedi, a mondott összeg fizetése nélkül; a nagy úttól északra levő földet minden haszonvétellel és tartozékkal pedig megtartotta magának és egyházának. Az egyezséget megsértő fél a másik félnek 400 márka finom ezüstöt fizessen a per kezdete előtt. Datum Sabbato proximo post festum Nativitatis beati Johannis baptiste, a. d. prenotato [1339].

Átirat: Drugeth Vilmos nádor, 1339. augusztus 10. (l. a 14. számú oklevelet.)

13.) 1339. július 30.

A szepesi (Scepus) Boldog Márton-egyház káptalanja előtt János, az egyház prépostja, esztergomi és wroclawi (Wratyzlaiensis) kanonok megvallotta, hogy a Drugeth Vilmos (Wyllermus Drugetter) nádor, a kunok bírója engedélyéből, fogott bírák — Jakab kassai (Cassa), Sybota gölnic[bánya]i (Gelnycz) plébánosok, a káptalan kanonokai; Jakab, a káptalan őrkanonoka; Tatár-nak mondott (Tatar dictus) Mihály és Budai Miklós, a prépost famulus-ai; Goblinus albíró és Hylbrandus fia: Tylus, [szepes-]váraljai polgárok — által létrejött elrendezést, amely egyháza

Szentpál (Sentpal) nevű birtoka és Cheunych nevű rétje ügyében született a közöttük és a szepesváraljai (Suburbium Castris Scepusiensis) polgárok vagy hospes-ek között létrejött perben, érvényesnek fogadja el. Datum feria VI. proxima ante octavas festi beati Jacobi apostoli, a. d. 1339.

Eredeti: ŠÚA. Szepesi káptalan hiteleshelyi levéltára. 9. 10. 32. (Df. 263 150.) Hátlapján rányomott pecsét nyoma.

14.) [1339.] augusztus 10. Vizsoly

Drugeth Vilmos (Wyllermus Drugeth) nádor, a kunok bírja kinyilvánítja, hogy amidőn egyrésztől János, a szepesi (Scepes) Boldog Márton-egyház prépostja Tylus bírót, annak apját: Gueblinus-t, ezen Gueblinus fiát: Péter, Helbrandus fiait: Tylus-t, Pétert és Hedricus-t, Helbrandus-t (a plébános sororius-át), Landwardus-t és Gueblinus fiát: Miklóst, szepesváraljai (Suburbium Castris Scepsiensis) vagy Kyrchdorf-i hospes-eket és minden szepesváraljai hospes-t 1338. augusztus 29-re (a. d. 1338., ad quindenas festi Assumptionis beate virginis) egy bizonyos földrészt és hatalmaskodás okán a király emberével a jászói (Jazou) konvent tanúsága alatt a királyi jelenlét elé perbe idéztette, a pert a király engedélyéből és a felek akaratából a nádor különös jelenléte elé halasztotta az ő Szepességbe (terra Scepsiensis) való visszatértéig, azaz 1339. január 27-re (feria IV. proxima ante festum Purificationis beate virginis a. subsequenti), és jöllehet, ekkor a mondott hospes-eket hatalmaskodásuk ügyében a prépost ellenében Szepesvárott (castrum Scepsienae) elmarasztalta, a pert innen április 4-re (ad octavam festi Passce d.) halasztotta Visegrádra (Wyssegrad). Akkor a hospes-ek nem küldtek senkit, nem is jelentek meg, holott Tatár-nak mondott (Tatar dictus) Mihály, a prépost képviselője annak ügyvédvalló levelével előállt. Emiatt a nádor a hospes-eket mátfalvi (Mathefolua) Kunczel fia: Tamás nádori emberrel az esztergomi káptalan tanúsága alatt megidézttette május 8-ra, miként a mondott káptalan, konvent és a nádor oklevele a nádort tájékoztatták. A hospes-ek akkor sem küldtek senkit, nem is jelentek meg, holott ezen Mihály a prépost ügyvédvalló levelével előállt. A nádor (nehogy a végső döntésben sietni látsszon) a hospes-eket ekkor zsigrai (Sygra) Mike fia: Máté nádori emberrel a jászói prépost és konvent embere előtt az ország szokásának megfelelően a Szepes megyei vásárokon nyilvános kikiáltással megidézttette, hogy bírságaikat kiegyenlítsék és hatalmaskodásukról választ adjanak. A hospes-ek a kikiáltások helyszínein, vagyis a következő vásáros helyeken: Váralján, Késmárkon (Kezmark) és Lőcsén (Lucha) fenyegető szavakkal makacsul ellenszegülvén a kikiáltást nem en-

gedték, miként ez a mondott prépost és konvent oklevelében található. A felek végül mégis a nádor bírói engedélyével és fogott bírák: Jakab mester Őrkanonok, Syboto gölnicbányai (Gylniczbana) és Jakab kassai (Cassa) plébánosok (a szepesi egyház kanonokai), ezen Tatár-nak mondott Mihály, Budai Miklós (János szepesi prépost famulus-ai), Gueblinus albíró, Helbrandus fia: Tylus és Landuardus (váraljai polgárok), valamint más fogott bírák elrendezésével megegyeztek, miként a nádort Miklós mesternek, a nádor szepesi várnagyának és alispánjának oklevele tájékoztatta. Ezután a nádor (saját oklevele útján) a mondott peres földet a felek elmondásának és a közöttük létrejött megegyezésnek megfelelően Miklós várnaggyal a jászói konvent tanúsága alatt elhatároltatta és a prépostnak beiktatásra hagyta, elrendelve, hogy a konvent tegyen jelentést. A konventi jelentéshez [l. a 12. számú oklevelet] Jakab mester kassai plébános, szepesi kanonok és ezen Mihály, a prépost serviens-e és familiaris-a (a prépost ügyvédvalló levelével) a nádor előtt hozzáfűzték, hogy a prépostság Hedrihfalva (Hedrihfolua) mellett fekvő Chewnuk nevű rétjét vagy kaszálóját a prépost és a hospes-ek a szepesi egyház jobbágyainak, valamint a hospes-eknek közös használatra hagyták jószágaik legeltetésére, de ezen túl sem a szepesi egyházhoz tartozók, sem e hospes-ek vagy népek a rétet legeltetésen kívül másra nem használhatják, meg nem művelhetik, szénát vagy más hasznat abból nem vehetnek el. A nádor mindezeket függőpecsétjével ellátott oklevelében örökre megerősíti. Datum in villa Wysul, in festo sancti La[u]rencii martiris, a. d. paulo ante supradicto [1339].

Eredeti: ŠA Levoča (Lőcse), Szepesi prépostság lt. 59. (Df. 264 172.) Hátlapján későbbi középkori kéztől és újkori kezektől tárgymegjelölések.

Másolat: OA Spišska Nova Ves, Szepesváralja város lt. s. n. 5. (Df. 274 371.) Újkori.

Regesztá: Wagner III. 33. p.; Feňarová, 32. p.